LIDERLIKNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK OMILLARI

Muallif: Malikova Malika To‘lqin qizi

Alfraganus university

Pedagogika kafedrasi 2 kurs magistranti

Annotatsiya. Mazkur tezisda liderlikni shakllantirishga ta’sir etuvchi asosiy pedagogik omillar ilmiy-nazariy jihatdan yoritilgan. Tadqiqotda shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, interfaol metodlar, pedagogik muloqot, motivatsion muhit va amaliy faoliyatning liderlik kompetensiyalarini rivojlantirishdagi o‘rni tahlil qilingan. Olingan natijalar ta’lim jarayonida yetakchilik sifatlarini shakllantirishga xizmat qiluvchi samarali yondashuvlarni belgilash imkonini beradi.

Kalit so‘zlar: liderlik, pedagogik omillar, ta’lim jarayoni, interfaol metodlar, motivatsiya, pedagogik muloqot, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim

Zamonaviy ta’lim tizimida liderlikni shakllantirish masalasi alohida ilmiy-amaliy axамiyat kasb etmoqda. Jamiyatning tezkor yangilanishi, kasbiy raqobatning kuchayishi hamda ta’lim sifati bilan bog‘liq talablarning ortib borishi natijasida tashabbuskor, mas’uliyatli, mustaqil fikrlaydigan va jamoani samarali boshqara oladigan shaxslarni tayyorlash dolzarb vazifaga aylandi. Shu bois liderlikni shakllantirishning pedagogik omillarini aniqlash, ularning mazmunini ochib berish va ta’lim jarayonidagi o‘rnini asoslash zarurati yuzaga keladi. Mazkur tezisda liderlik sifatlarining rivojlanishiga ta’sir etuvchi pedagogik omillar nazariy hamda amaliy nuqtai nazardan tahlil qilinadi.

Tadqiqot jarayonida ilmiy kuzatish, tahlil, qiyoslash, umumlashtirish va tizimlashtirish metodlaridan foydalanildi. Mavzuga doir mahalliy va xorijiy ilmiy adabiyotlar o‘rganilib, liderlikni shakllantirishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-

sharoitlar ajratib olindi. Shuningdek, oliy ta’lim amaliyotida qo‘llanilayotgan interfaol metodlar, guruhli ishlash shakllari, muammoli ta’lim, loyiha metodi, bahs-munozara, taqdimot va refleksiya usullarining mazkur jarayonga ta’siri mantiqiy-tahliliy yondashuv asosida baholandi. Tahlilda ayniqsa shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, hamkorlikdagi o‘qitish va motivatsion muhitni yaratish omillari yetakchi mezon sifatida ko‘rib chiqildi.

O‘rganishlar natijasi shuni ko‘rsatdiki, liderlikni shakllantirish jarayoni ko‘p jihatdan pedagogik muhitning mazmuni va sifatiga bog‘liq. Birinchi navbatda, shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv talabaning individual imkoniyatlarini yuzaga chiqarishga xizmat qiladi. Bunda talabaning tashabbus ko‘rsatishi, mustaqil qaror qabul qilishi, o‘z fikrini asoslab bera olishi hamda boshqalar bilan samarali muloqotga kirisha olishi uchun qulay sharoit yaratiladi. Ikkinchi muhim omil interfaol metodlardan foydalanishdir. Interfaol usullar talabalarda faollikni oshiradi, muammoli vaziyatlarda yo‘l topish ko‘nikmasini shakllantiradi, jamoa bilan ishlash va boshqaruvga doir tajribani kengaytiradi. Ayniqsa, kichik guruhlarda ishlash, debat, loyiha himoyasi va rolli o‘yinlar liderlik sifatlarini tabiiy ravishda rivojlantiruvchi samarali vositalar sifatida namoyon bo‘ladi.

Shuningdek, pedagogik kommunikatsiyaning sifati ham muhim natijadorlik omili ekanligi aniqlandi. O‘qituvchi va talaba o‘rtasidagi hurmatga asoslangan, ochiq va konstruktiv munosabat ta’lim oluvchilarning ishonchini mustahkamlaydi, o‘zini namoyon qilish ehtiyojini kuchaytiradi va ichki motivatsiyani qo‘llab-quvvatlaydi. Bunday muhitda talaba nafaqat bilim oluvchi, balki faol subyekt, tashabbus ko‘rsatuvchi va jamoaga ta’sir o‘tkazuvchi shaxs sifatida shakllanadi. Bundan tashqari, ta’lim jarayonida mustaqil topshiriqlar, amaliy loyihalar va mas’uliyat talab qiluvchi vazifalarning muntazam berilishi liderlik kompetensiyalarini mustahkamlaydi. Chunki mas’uliyatni his etish, qaror qabul qilish va natija uchun javob bera olish liderlikning

asosiy tarkibiy qismlaridan hisoblanadi.

Natijalar yana shuni ko‘rsatadiki, liderlik sifatlarini rivojlantirishda ijobiy psixologik iqlim va rag‘batlantirish mexanizmlari ham katta o‘rin tutadi. Ta’lim muassasasida sog‘lom ma’naviy muhit, erkin fikr almashish imkoniyati, muvaffaqiyatni e’tirof etish va konstruktiv fikr-mulohazalar berish talabalarning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi. Bu esa ularning yetakchilikka intilishiga, yangi g‘oyalarni ilgari surishiga va jamoaviy tashabbuslarda faol bo‘lishiga zamin yaratadi. Aksincha, avtoritar munosabat, ortiqcha nazorat yoki talabani faqat ijrochi sifatida ko‘rish liderlik potensialining ochilishini sekinlashtirishi mumkin.

Olingan natijalar asosida aytish mumkinki, liderlikni shakllantirish tasodifiy jarayon emas, balki maqsadli, izchil va pedagogik jihatdan puxta tashkil etilgan ta’lim faoliyati mahsulidir. Demak, oliy ta’lim tizimida liderlikni rivojlantirish uchun o‘quv mashg‘ulotlarini faqat nazariy bilim berish bilan cheklab qo‘ymasdan, ularda tashabbuskorlik, muloqot, jamoaviy boshqaruv, tanqidiy fikrlash va mas’uliyatni rivojlantiruvchi metodlarni keng joriy etish lozim. Bunday yondashuv kelajakda nafaqat malakali mutaxassislarni, balki jamiyat taraqqiyotiga faol ta’sir ko‘rsata oladigan yetakchi shaxslarni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Xulosa sifatida ta’kidlash joizki, liderlikni shakllantirishning pedagogik omillari orasida shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, interfaol metodlar, samarali pedagogik muloqot, motivatsion muhit, amaliy faoliyatga yo‘naltirish va reflektiv yondashuv yetakchi o‘rin egallaydi. Ushbu omillar uyg‘un qo‘llanilgandagina talabalarda liderlik kompetensiyalari izchil shakllanadi va ularning kasbiy hamda ijtimoiy faolligi ortadi. Shu jihatdan mazkur masala pedagogika nazariyasi va amaliyoti uchun muhim ilmiy yo‘nalish sifatida o‘z dolzarbligini saqlab qoladi.